

LØVE-DANS

EN MUNTERT-ALVORLIG DØBEFONT

ARTIKEL Af Troels Tejlgaard

Elsted kirkes døbefont har fire løver i ringdans, de pjatter rundt efter hinanden, men se blot hvor alvorlige de er i ansigterne. Jeg siger med vilje ansigterne, ikke fjæsene. Det er menneskeansigter mere end løvehoveder. Læsere af kirkebladet træffer én af dem på side 2, hver gang de åbner bladet. Og den skal jeg nu fortælle lidt om. Og dens tre brødre, Og alle de andre løvefonte i Østjylland. For det er specielt her, de findes – løvefontene, 175 i alt. De er fra 1100-tallet, nogle er måske ældre.

Og hvad har løver så lige at gøre på en døbefont? Hvad er meningen? Hvad er løven symbol på? Og svaret er klart og tydeligt: Meningen er gået tabt, vi ved det ikke. Symbolikken er glemt, for det er så længe siden. Hvad husker du ellers af, hvad der skete for tusind år siden? Vi kan kun gætte os til meningen, og jeg vil gætte lystigt løs:

HORROR VACUI

Horror vacui betyder ”Angsten for det tomme rum”, og man benytter udtrykket, når en billedmager absolut vil fylde hele den flade ud, som er til rådighed. På gamle kalkmalerier kan de tomme flader mellem figurerne være fyldt ud med stjer-

ner eller planteslyng. På stenbilleder kan fladerne fyldes ud med bladranker (Livets træ!) eller, hvis det er et løvebillede, med en stor haledusk. Og da fladens tomme rum ved en løve opstår over løvens ryg, så bliver løvens hale ofte vredet op på ryggen, så den store dusk kan brede sig dér. Halen kan føres bagud op: En højt løftet hale, eller den kan føres mellem bagbenene op langs flanken og så brede sig til begge sider, næsten som et ornament eller en plante.

I Elsted kirke har stenmesteren lidt af horror vacui, angst for det tomme rum. Han har omhyggeligt fyldt hele fladen på døbefonten ud, og derfor bliver studiet af løver også et studium i flotte haleduske.

KRISTUS ELLER DJÆVELEN?

Men hvorfor afbildes der overhovedet løver i kristne kirker?

Kirkens billeder er næsten altid inspireret af bibelens billeder og udtryk. I biblen er løven nævnt mange gange som symbol. Det forvirrende er bare, at den kan være symbol både på Kristus og på Djævelen. Man må ud fra sammenhængen afgøre, om løven skal opfattes som god eller ond.

Tag en tur til Todbjerg og se på den tilmurede norddør. På overliggeren, tympanon, ser løverne rimeligt fredelige ud, men det er kun fordi de pacificeres af den mand, der står imellem dem og holder dem i kvælertag i deres struber. Manden er enten profeten ”Daniel i løvekulen” – og så er han et symbol på Kristus – eller også er det et billede af Kristus, der har besejret Djævelen.

I 1. Peterbrev 5,8 står der: Vær årvågne og på vagt! Jeres modstander, Djævelen, går omkring som en brølende løve og leder efter nogen at sluge.

Men i Johannes Åbenbaring 5,5 står der: Græd ikke! For Løven af Judas stamme, Davids rodskud, har sejret, så han kan åbne bogen og dens syv segl. Davids rodskud, der er Jesus Kristus, for hans far Josef var af ”Davids hus og slægt” og kom fra Judas’ stamme.

Der kunne nævnes seks andre løve-steder i Det Nye Testamente, men disse to er nok til at illustrere dobbeltheden: En løve symboliserer enten Kristus eller Djævelen.

PHYSIOLOGUS, ”DEN NATURKYNDIGE”

Der findes en ældgammel lærebog i naturhistorie fra omk. år 200, Physiologus. Om løven oplyser denne bog tre ejendommeligheder: 1) Den udvisker sine spor med halen, så jægeren ikke kan spore den. Således også Jesus, der skjulte sin guddommelighed og blev menneske blandt mennesker. 2) Videre fortæller bogen, at når løven sover i sin hule, er den dog snarest vågen, for dens øjne forbliver åbne. Således sov Kristi legeme på korset, men hans guddomsmagt vågede siddende ved Guds højre side. 2) Endelig er løvens tredje

ejendommelighed den, at løvinden føder sin unge død, men på tredje dag kommer faderen og puster den i ansigtet, hvorved den vækkes til live. Således har også Gud fader vakt sin søn Jesus Kristus fra døden.

Denne beskrivelse af løver har naturligvis ikke hold i moderne naturvidenskab, men den var, hvad 1100-tallets stenmestre havde af kilder til deres stenbilleder. På kirkebyggeriets tid var der meget få mennesker i Danmark, der havde set en løve, ja i hele Europa var der næppe ret mange mennesker, der kendte dyret af selvsyn. Forfatteren til Physiologus lod sig fortælle om løven af folk, der påstod at have set den. Og hvem kunne have set løver andre end søfolk på sejlads langs med Afrikas kyster? Og med søfolks skrøner som sandhedskriterium har de gamle zoologer beskrevet løvens udseende og levemåde.

I alle tilfælde er løven et magtfuldt dyr. Det er elementært et flot dyr med manke og haledusk og tænder og tunge og kløer og muskler. Vore stenmestre må have elsket det dyr.

MALEDE STENBILLEDER

Hvis vi sammenligner Elsted løvefont med de andre løvefonte i Østjylland, vil en lokalpatriot hurtigt blive skuffet: De fire løver på fonten er ikke særligt fuldendte. Men fortvivl ikke! For opstillingen af fire løver i ringdans er ualmindelig. Som regel er løver på andre fonte anbragt to og to med fælles hoved – ofte et menneskehoved. Men her er der fire ansigter, der er smukt fremhævet. (Og det gav problemer, da jeg lavede gnubbilledet af løverne på et fladt stykke mønsterpapir.) Ben, kløer og fødder har sine mangler, men heller ikke nu skal man fortvivle, for det har sin forklaring. Alle stenbilleder i alle kirker har været bemalet, alle. Døbefonte, indgangsportaler, alt. Også Jellingestenen. Hvad der mangler af huggede detaljer er påført med maling. Og så har løverne og alt det andet kunnet ses. Det har været flot i rødt, gult, sort, grønt, hvidt og blå, rigtigt farvestrålende.

Men i 1800-tallets begyndelse fik de lærde den fejlagtige opfattelse, at disse farver var påført længe efter at billederne var huggede, farverne var

ikke ”oprindelige”, og derfor skulle de fjernes, for at det oprindelige kunne komme frem. Og man fjernede farverne over hele Europa. Tænk, hvad der er gået tabt!

Hvor jeg ved det fra? Jo, enkelte steder er der bevaret farverester. F.eks. har døbefonte nogle steder stået så tæt op ad en mur, at man ikke kunne rense dem helt på mursiden. Det nærmeste eksempel finder du i Lisbjerg kirke. Tag derover, og følg efter på døbefonten ind mod væggen.

Sommetider er granitbilleder blevet dækket af lerpuds for at give plads til malerier ovenpå. Det gjorde man nogle steder i Frankrig under revolutionen for at redde stenbillederne på de store flotte indgangsportaler i domkirkerne fra skamfering.

Og hvor man senere i 1800-tallet har fjernet denne puds, har man fundet de oprindelige farver. Og de er oprindelige. Det har været Elsted-mesterens redning, for hans billeder er meget svære at tyde nu. Måske er symbolikken fremgået af farverne, men som løverne står nu, er der kun tilbage at glæde sig over deres ringdans. Jeg ser dem som positive kristussymboler, livgivere.

I gammel tid stod døbefonten fyldt med vand året rundt. Det blev udskiftet én gang om året. Og det lille barn blev dyppet helt under vand tre gange til død og løftet op tre gange til liv. Det har krævet et godt helbred at blive døbt, især om vinteren. Og de tre ejendommeligheder ved løver kan godt pege i retning af dåb. Omgivet af Kristus i alle verdenshjørner overlever barnet barsel nummer to, den ind i det kristne liv.

